

УДК: 336.7.12

Серік Ю.В.

РОЗВИТОК МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

В даній статті розглянуто теоретичні основи міжбанківського кредитування. Визначено економічну сутність дієвості міжбанківських кредитів у розвитку банківської системи та досліджено ринок кредитів в Україні.

This article deals with the theoretical basis of the interbank crediting. It defines the economic essence of the effectiveness of the interbank credits in the banking system development and it studies the credit market in Ukraine.

Ключові слова: міжбанківське кредитування, ринок міжбанківських кредитів, банківська система, фінансовий ринок.

У сучасних умовах трансформації економіки України дослідження стану банківської системи та міжбанківських відносин набуває особливого значення. Це зумовлюється істотним підвищенням вимог до банківської системи, її кредитно-інвестиційного потенціалу, стійкості та ліквідності.

На сьогодні вітчизняний ринок міжбанківських кредитів являє собою один із ключових сегментів фінансового ринку. А міжбанківське кредитування займає особливе місце в системі кредитних відносин і має значний вплив на розвиток банківської системи в цілому. Потоки міжбанківських кредитів зачіпають інтереси багатьох галузей господарювання, а також взаємодіють з ринком цінних паперів та валютним ринком.

Процес міжбанківського кредитування займає важливе місце у діяльності банківської системи. Ефективність міжбанківського кредитування характеризується комплексом показників, значення яких визначають стан міжбанківського ринку, показують його надійність і спрощують процедуру моніторингу банків. Аналітичні аспекти міжбанківського кредитування розглядаються державними органами, банками і комерційними організаціями для обрання обґрунтованих критеріїв порівняння ефективності діяльності банків. Особливий акцент в процесі моніторингу банків робиться на процедурі аналізу кредитоспроможності банків і встановлення обґрунтованих лімітів міжбанківського кредитування. Для відстежування небажаних тенденцій і попередження їх негативного впливу паралельно із моніторингом банків важливо активізувати моніторинг показників діяльності власного банку. За базу беруться методики оцінки фінансового стану банків, опрацьовані за рекомендаціями Національного банку України, Базельського комітету з банківського нагляду, Світового банку, спеціалізованих компаній, науковців.

Для забезпечення активності функціонування ринку міжбанківського кредитування необхідно аналізувати причини виникнення проблем з метою накопичення багатогранної інформації. Зміни у нормативно-законодавчій базі, нестабільність економічних процесів в Україні зумовлюють потребу у постійному вдосконаленні методів оцінки кредитоспроможності банків відповідно до поточної економічної ситуації. За такого підходу методика аналізу кредитоспроможності банків повинна забезпечити процес відслідковування всіх змін, що відбуваються в навколишньому середовищі. Врахування поточних умов функціонування банків протягом періоду використання нада-

них кредитів уможлиблюється з використанням критеріїв, які дадуть можливість оперативно проаналізувати діяльність банків.

Значний внесок у розгляд питань міжбанківського кредитування зробили сучасні економісти заходу С. Л. Брю, Е. Долан, В. Лексіс, К. Р. Маконелл, Ф. Мишкін, Н. Г. Менк'ю, Е. Рід, П. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Й. Фрідман, М. Шумпетер та ін. Дослідженню теорії і практики міжбанківського кредитування сприяють праці вітчизняних вчених-економістів: А. Єпіфанова, А. Мороза, М. Савлука, О. Васюренка, С. Мочерного, І. Сала, І. Гуцала, О. Дзюблюка, І. Івасіва, В. Лагутіна, В. Стельмаха, Р. Тиркала, також таких російські вчених, як: Л. Абалкін, Е. Бірюков, С. Гагарін, Л. Дробозіна, А. Івасенко, Т. Єсін, Ю. Зеленський, Г. Коробова, А. Косий, О. Лаврушин, О. Лакшина, Д. Левченко, Ю. Нікольський, К. Тагірбеков, В. Усоскін та ін. Проте у багатьох працях досліджуються або окремі питання міжбанківського кредитування, або їх дія в певних аспектах банківської діяльності. Міжбанківське кредитування впливає не лише на банківську систему, а й на економіку в цілому. Тож на сучасному етапі вітчизняний ринок міжбанківського кредитування відіграє важливу роль не лише у банківській сфері, а й економіці. Варто зазначити, що серед вчених не має єдиної точки зору на роль міжбанківського кредитування.

Метою статті є обґрунтування основ міжбанківського кредитування та удосконалення науково-методичних підходів та рекомендацій щодо перспективи розвитку міжбанківських кредитів у контексті розвитку банківської системи.

З усіх існуючих на сьогодні фінансових інструментів міжбанківське кредитування найбільш оперативно реагує на зміну кон'юнктури фінансового ринку, оскільки банки часто розглядають ринок міжбанківських кредитів як оперативне джерело ресурсів для активних операцій на інших сегментах фінансового ринку. Однією з характеристик міжбанківського кредитування є його дієвість, тобто здатність впливати на підвищення ефективності функціонування банківської системи. З огляду на це особливої актуальності набуває подальше удосконалення механізму міжбанківського кредитування та окреслення основних факторів, що визначають дієвість міжбанківських кредитів [6].

Міжбанківські кредити є основою для реалізації міжбанківських кредитних відносин, реалізація яких складає процес міжбанківського кредитування. У зв'язку з цим ринок міжбанківських кредитів слід розуміти як частину ринку позичкових капіталів, на якому відбувається перерозподіл вільних грошових ресурсів між комерційними банками та Національним банком України, а також між собою, з використанням різноманітних інструментів міжбанківського кредитування [7].

Доцільність вивчення розвитку міжбанківського кредитування підтверджується значущістю існування цього ринку в ринковій економіці. Міжбанківське кредитування відіграє вирішальну роль у забезпеченні банків кредитними ресурсами в процесі управління їх ліквідністю. В Україні ця роль набуває особливої актуальності у зв'язку із загостренням проблеми ліквідності банків, спричиненої загальним спадом виробництва, платіжною кризою, іншими макроекономічними факторами. Грошово-кредитне регулювання держави, безумовно, впливає на стан фінансового ринку та всіх його сегментів. Міжбанківське кредитування найбільш оперативно реагує на зміну параметрів такого регулювання, тому дослідження тенденцій його розвитку стає дуже актуальним. Важливе значення у вивченні проблем розвитку міжбанківського кредитування в Україні має дослідження проблем взаємовідносин між банками. Ефективні

взаємовідносини, які базуються на рейтинговій оцінці банків-контрагентів і лімітній політиці. Тому дослідження питань розробки ефективної рейтингової оцінки комерційних банків і оптимізації лімітної політики банків-учасників міжбанківського кредитування є важливим і актуальним як з теоретичних, так особливо з практичних позицій [5].

Виходячи з проблем міжбанківського кредитування, залишаються недостатньо вивченими питання сутності, функцій, тенденцій розвитку кредитування. Варто зазначити, що поняття «міжбанківське кредитування» потребує більш глибокого науково-теоретичного дослідження, узагальнення наукових підходів та концепцій, оскільки в економічній літературі відсутня єдина думка щодо розуміння сутності даного поняття [4].

Міжбанківське кредитування має ряд переваг над іншими джерелами поповнення ресурсної бази банків, а саме:

- 1) надійність повернення позичених коштів, на відміну від інших позичальників, значно вища, оскільки банки вважаються більш надійними позичальниками;
- 2) швидкість отримання (мобільність), адже в разі виникнення потреби у ресурсах можна в будь-який момент отримати кошти від інших банків, які мають вільні кошти;
- 3) короткостроковий характер — на відміну від інших джерел поповнення ресурсної бази, міжбанківські кредити в разі необхідності можна залучати на досить короткий термін [3].

За роки незалежності нашої держави міжбанківське кредитування та ринок міжбанківських кредитів пройшли складний шлях формування. Діючі в Україні кредитні відносини між Національним банком України і комерційними банками мали не ринковий, а адміністративний характер. При цьому емісійні кредити надавалися за пільговими процентними ставками, які були значно нижчими, ніж темпи інфляції, що призвело до значного зростання інфляції. У зв'язку з цим Національний банк України розширив інструменти рефінансування [1].

На сучасному етапі міжбанківське кредитування займає особливе місце в економіці, оскільки є не лише додатковим джерелом коштів для підтримання ліквідності комерційних банків, а й визначає фінансову стабільність як банківської системи, так і економіки в цілому.

Аналізуючи ринок міжбанківських кредитів та здійснюваний на ньому процес міжбанківського кредитування, можна зробити висновок, що за обсягами, структурою та інструментами національний ринок міжбанківських кредитів значно відрізняється від ринків розвинених країн, а розвиток операцій банків з міжбанківськими кредитами знаходиться на відносно низькому рівні. Проведений аналіз свідчить, що поки що в Україні міжбанківські кредити є лише короткостроковим інструментом, адже їх частка постійно перевищувала 70 % у загальному обсязі операцій на ринку

У результаті дослідження впливу міжбанківського кредитування на розвиток банківської системи можна стверджувати, що для активізації роботи банківської системи на ринку міжбанківських кредитів необхідно вжити заходів щодо оптимізації існуючої організації ринку міжбанківських кредитів, вдосконалити інструменти рефінансування.

Метою дослідження є визначення ключових закономірностей розвитку міжбанківського кредитування як складового сегмента фінансового ринку, оцінка його впливу на розвиток фінансового ринку в цілому, моделювання його подальшого розвитку в Україні, розробка концептуальних засад методичного характеру та практичних рекомендацій

щодо впровадження ефективної моделі рейтингової оцінки банків-контрагентів і оптимізації лімітної політики банків [8].

Важливе значення має розробка заходів щодо переходу від простої форми ринку міжбанківського кредитування до розгорнутої, тобто необхідне організаційне забезпечення ринку міжбанківських кредитів. З огляду на це доцільним є створення міжбанківського кредитного об'єднання, стратегічною ціллю якого було б формування в Україні єдиного інформаційно-торгового середовища організації купівлі-продажу міжбанківських кредитів, тобто відкритого для всіх потенційних учасників міжбанківського кредитного ринку. Дана модель організації міжбанківського кредитного ринку забезпечить єдиний порядок укладання та виконання фінансових договорів як на регіональному, так і на державному рівні. Зокрема, міжбанківське кредитне об'єднання на основі єдиної інформаційної системи зможе охопити всю країну, підвищити надійність міжбанківських кредитних операцій, здійснити широкий перелив вільних кредитних ресурсів між регіонами та секторами економіки, збільшити масу працюючих кредитних ресурсів [2]. Розвиток міжбанківського кредитування можливий за умови зниження банківських ризиків при здійсненні міжбанківських кредитних операцій. У зв'язку з цим потрібно застосувати механізм безперечного списання коштів з коррахунку банку-позичальника у разі невиконання зобов'язань щодо погашення міжбанківських кредитів, введення укладання форвардних та ф'ючерсних контрактів на відсоткову ставку, що дозволить знизити ризики значних коливань відсоткових ставок на ринку міжбанківського кредитування. Отже, перспективними напрямками оптимізації роботи банків на міжбанківському кредитному ринку є вдосконалення організаційної структури підрозділів банку шляхом створення такого структурного підрозділу, як сектор міжбанківського кредитування; створення організаційної структури міжбанківського кредитного процесу, з впровадженням якої очікується збільшення обсягу міжбанківських кредитних операцій, вдосконалення системи внутрішнього контролю за всіма властивими міжбанківським кредитним операціям ризиками, що, в свою чергу, дасть змогу знизити їх рівень, а отже сприятиме розвитку міжбанківського кредитування.

1. *Галиць О.С.* Роль та значення рефінансування у фінансовій системі України / О.С. Галиць // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2006. – № 8. – Ч. 3. – С. 86–94.
2. *Гладких Д.М.* Міжбанківський ринок кредитних ресурсів: динаміка та основні тенденції – 2006. – № 12. – С. 29–30.
3. *Гуляєва Л.П.* Міжбанківські кредити в Україні: еволюція розвитку та проблеми сучасності / Л.П. Гуляєва // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук, праць. – Дніпропетровськ. – 2008. – № 206. – Т. 1. – С. 207–215.
4. *Дмитренко М.Г.* Кредитування і контроль. – Кондор, 2009. – 298 с.
5. *Кіреєв О., Жабська І.* Система комерційних банків України. – 2007. – с. 21–22.
6. *Кузьмак О.М.* Міжбанківське кредитування: особливості та роль у банківській діяльності / О.М. Кузьмак // Финансы, учет, банки: зб. науч. трудов. – Донецьк. – 2007. – № 13. – С. 72–77.
7. *Михайлюк Р.В.* Удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні / Р.В. Михайлюк // Вісник НУВГП. – 2007. – № 2 (38). – С. 152–158.
8. *Тавасиев Ахсар* Банковское дело. управление кредитной организацией: учебное пособие. – М.: Изд.: Дашков и К, ИТК «Дашков и К», 2010. – 330 с.